

Cseh múzeum

Folyóiratunk középső oldalain már sokszor mutattunk be jelenetet a harmincéves háborúról (1618–1648).

Szerepelt a kezdet, a harmadik defenesztráció, a fehérhegyi csata, az óvárosi téri kivégzések és a háború utolsó hadieseménye: Prága Ó- és Újvárosának a svédek általi ostroma, melyet csak a vesztfáliai béke megkötése után 26 nappal hagytak abba. Metszetünk – mivel Pilzen (Plzeň) városának 1618. évi ostromát mutatja be – sorozatunk második helyére kívánkozna.

A főként vallási okokból kirobbant – a defenesztrációban kicsúcsosodott – rendi elégedetlenség a cseh királyság társadalmát nagy részben a nemesség mellé állította, de nem csak a morvák utasították el a radikális Habsburg-ellenességet, hanem bizonyos csehországi városok: Český Krumlov, České Budějovice és Pilzen is, mely a huszita időkben is kitartott katolikussága és császára, Luxemburgi Zsigmond mellett.

Arnošt Mansfeld főparancsnok vezette a rendi hadsereg ostromát a renitens város ellen 1618. október végén. Felvonultatta csapatait Károly Emánuel savoyai herceg is, aki katolikus létére a Habsburgok esküdt ellensége volt, ezen felül kacsingatott a cseh trónra is. November 21-én a rendi hadak győzelmével ért véget az ostrom, a várost a fehérhegyi csata (1620) után még néhány hónapig tartani tudták.

Mielőtt az ostromnak a metszeten látható részletét ki-elemeznénk, lássuk, milyen tájat és várost állít elénk a korabeli ábrázolás?

A bal felső sarok irányából folyik a „Mitza”-nak nevezett folyó (mai neve: Mše), alulról felfelé a „Radbuza”, melyet a metszet „Watto”-nak jelöl. Ma már csak a két főág létezik, a főként a város védelmére kialakított bonyolult mellékágrendszer megszűnt.

Úgy tűnik, a város védelmét négy körben oldották meg: legfelül láthatjuk a tipikus középkori, fogazatos városfalat, kívül mellette vízesárok, körülötte füles-bástya falrendszer, ezen kívül helyezkedtek el a külvárosok, ezeket földsánc védte, melyet száraz árok egészített ki. A legkülsőbb, már a mezőn álló védővonal alighanem az ostromlók provizóriuma, csupán földhányásokból kialakított „falakból” és „bástyákból” állt, a támadó katonaság elhelyezésére és védelmére két táborhely szolgált.

Metszetünk a város elestének döntő jelenetét mutatja. Világosan látható, hogy a rendi hadak az „E” jelű prágai kapu, valamint a régi fürdő („I”) és a ferences kolostor („C”) környékén koncentrálták erőiket. A metszet sarkában lévő szöveg szerint a támadók tüzéségének sikerült megbontania a fürdőház melletti falrészt, és ezen keresztül éppen megindultak az ostromlók, akik a kolostor háta mögött elosonva ráfordultak a mai Zbrojnická (Fegyverraktár) utcára, melynek végén már két becélzott ágyú várta a betolakodókat, hátuk mögött harcra kész dárdás gyalogos egység. A templom melletti akasztófán lóg valaki: áruló talán, vagy egy fosztogató zsoldos? (Ezen az ideiglenes – hadi – akasztófán kívül a város címer mellett láthatjuk az igazi, hivatalos bitót is: az akasztódombon (šibeník) három, gerendákkal összefogott oszlop alkotja.)

A prágai kapu („E”) baloldalán szintén hatalmas erőt vetnek be a támadók: ember-ember hátán, szemmel látható a város közeli eleste.

Madártávlatból megrajzolt városunk akkori utcahálózata a mai napig fennmaradt, sok épülete még áll, néhány beazonosítható: a Szent Bertalan-templom, a ferences kolostor. A védműveket a XIX. század elején lebontották, így a város növekedésnek indulhatott.

Matthäus Merian metszete először J. P. Abelin Theatrum Europearum című munkája 1. részének 75. lapjaként jelent meg Frankfurt am Mainban, 1635-ben. A rákövetkező 100–120 év alatt a metszetet többen lemásolták, de az eredeti nyomólapról is készültek nyomatok még az 1740–50-es években is.

Metszetünk kiszínezését Gyulai Líviusz barátunknak, a Matthäus Meriannal kapcsolatos adatokat Greguss Istvánnak, a mű eredetének meghatározását Pavel Bricháčeknek köszönhetjük.

Zachár Ottó

Feliratok:

(felül) A csehországi Pilzen városának ábrázolása, és ahogy azt Mansfeld ostromolta és elfoglalta

(alul) A: Szent Bertalan-templom

B: Fekete kolostor

C: Mezítlábasok kolostora,

D: Felégetett külvárosok ahol először lőttek rést

E: Prágai kapu

F: Nürnbergi kapu

H: Liticei kapu

I: Régi fürdő, ahol először lehetett betörni

K: Mindenszentek (temploma)

